

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.225.3

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.В. Лещух, здобувач.

Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів.

© Лещух, І.В., 2014.

Стаття отримана редакцією 28.03.2014 р.

Вступ. Сучасний стан вітчизняних економічних відносин характеризується загостренням конфлікту інтересів суб'єктів фінансових взаємин, що супроводжується тінізацією економіки. За інформацією Світового банку, її частка в українському ВВП є найвищою в Європі та становить 45,0% від офіційного показника ВВП. Наслідком цього є зростання дефіциту бюджету, недостатнє фінансування соціально-економічної сфери.

Одним із чинників протидії податковим порушенням – вагомій складовій тіншової економіки – є система дієвого податкового контролю. Однак, зважаючи на нестабільність вітчизняного податкового законодавства, його здійснення сьогодні характеризується наявністю певних недоліків та проблем, дослідження яких зумовлено необхідністю забезпечення ефективного адміністрування податків і зборів в Україні, особливо у період ринкових трансформацій.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Дослідженню проблемних питань податкового контролю присвячено праці низки вітчизняних науковців, зокрема О.В. Жигаленко [1], В.М. Мельника, І. Л. Федун, А.П. Чередніченко, Т.М. Чернякової [8 – 11] та інших. Однак прагнення України інтегруватися у світове співтовариство вимагає подальшого пошуку шляхів удосконалення податкового контролю, досліджень прогалин та недоліків у контрольно-перевірочній роботі податкових органів з метою обґрунтування напрямів їх усунення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблемних питань податкового контролю підприємств Львівської області, розроблення та обґрунтування пропозицій щодо його вдосконалення в умовах підвищення ефективності адміністрування податків в Україні. У процесі дослідження автор використовувала такі методи: системний, діалектики, статистичний, аналітичного прогнозування, графічний та інші загальноприйняті статистичні й економічні методи.

Основний матеріал і результати. Розбудова відвертого та конструктивного діалогу з представниками бізнес-спільноти з метою створення сприятливого бізнес-клімату – це стратегічний напрям роботи вітчизняних податкових органів. Існуванню такого діалогу, на наш погляд, серед іншого, має сприяти вирішення проблемних питань вітчизняного податкового контролю, забезпечення прозорості та ефективності його здійснення.

Проблемним питанням вітчизняного податкового контролю є значний тиск на бізнес з боку контролюючих органів під час здійснення ними контрольно-перевірочних заходів¹.

У 2011 р. податковим контролем було охоплено більше половини підприємств Львівської області (рис. 1). За результатами звітного року цей показник знизився до рівня 2009 р. і становив 37,1% (найнижче значення за останні п'ять років). Найбільше під тиск податкового контролю потрапляли великі платники податків, кількість яких в Україні постійно зростає (рис. 2).

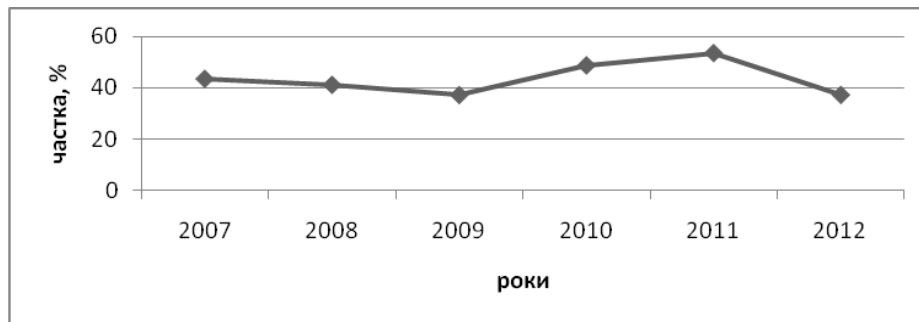

Рис. 1. Динаміка частки підприємств Львівської області, охоплених податковим контролем у 2007 – 2012 рр. (складено автором на основі джерел [2 – 7])

Рис. 2. Динаміка кількості великих платників податків в Україні та Львівській області у 2011 – 2013 рр., од. (складено автором на основі джерел [2 – 7])

Зростання кількості великих платників податків (рис. 2) свідчить про те, що вітчизняний великий бізнес розширюється, нарощує обсяги виробництва. У 2012 р. до зведеного бюджету від великих платників податків Львівської області надійшло 3049,9 млн. грн. податків та платежів, що становить 32,9% від загальної суми сплачених у області податків. За I півріччя 2013 р. ними забезпечено надходження до державного бюджету у сумі 1205,7 млн. грн. Порівняно з аналогічним періодом попереднього року приріст надходжень складає 144 млн. грн., або 13,6%. Ураховуючи значущість цих надходжень до бюджету, сьогодні необхідним є удосконалення процесу обслуговування великих платників податків, надання їм якісного сервісу, що відповідав би європейським стандартам обслуговування.

Тотальне охоплення податковим контролем підприємств Львівської області зумовлене і відсутністю в системі податкових перевірок дієвого ризик-орієнтованого підходу, що призводить до неефективного формування планів-графіків проведення податкових перевірок. Зокрема, у Львівській області до підприємств з високим рівнем ризику несплати податків упродовж 2007 – 2012 рр. було віднесено в середньому 50,0% суб'єктів господарювання (рис. 3).

¹ Результати численних досліджень, проведених, зокрема, Європейською бізнес-асоціацією, Світовим банком, Міжнародною фінансовою корпорацією, Групою Світового банку та ін. свідчать, що податкові органи впродовж щонайменше п'яти останніх років залишаються найактивнішими контролюючими органами в Україні.

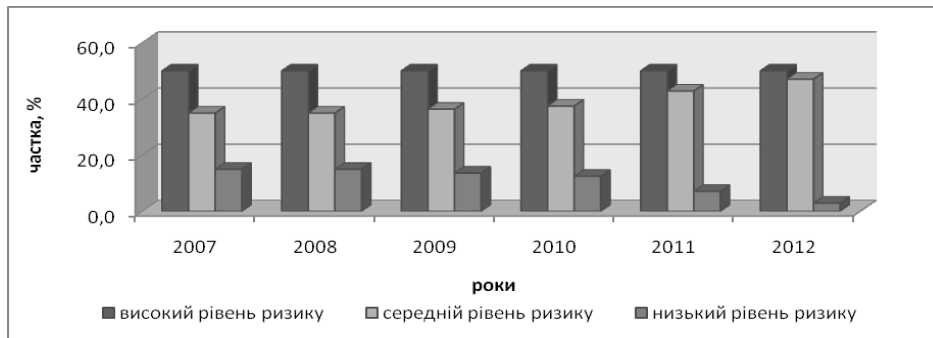

Рис. 3. Динаміка розподілу підприємств Львівської області за групами ризику несплати податків у 2007 – 2012 рр. (складено автором на основі джерел [2-7])

Частка підприємств, діяльність яких характеризується низьким рівнем ризику несплати податків, у 2012 р. знизилася порівняно з аналогічним показником 2007 р. на 12,1 в.п. та становила 2,9%. У свою чергу частка середньоризикових підприємств у Львівській області у звітному році щодо базового зросла на 12,1 в.п. та становила 47,1%. Результатом такого розподілу стало те, що об'єкти з нижчим ступенем небезпеки несплати податків зазнали однакового, а подекуди навіть більшого адміністративного тиску з боку податкових органів, ніж об'єкти з вищим ступенем небезпеки.

При здійсненні контрольних-перевірочних заходів органами податкового контролю підприємства Львівської області у 2012 р. сукупно витратили 15,5 млн. грн., що на 0,3 млн. грн. менше, ніж у 2011 р. Відтак середня вартість робочого часу, витраченого одним підприємством на зазначені заходи у звітному році в середньому становила 474,49 грн., що менше, ніж у попередньому році, на 14,34 грн. (розраховано автором на основі власної методики²).

На рис. 4 зображено динаміку частки витрат підприємств Львівської області, зазначених при здійсненні контрольних-перевірочних заходів органами податкового контролю, у їх прибутку у 2007 – 2012 рр.

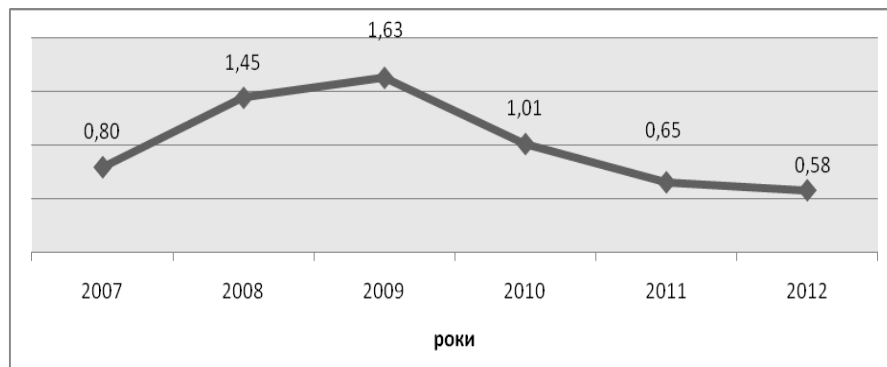

Рис. 4. Динаміка частки витрат підприємств Львівської області, зазначених при здійсненні контрольних-перевірочних заходів органами податкового контролю у 2007 – 2012 рр., відсотки від прибутку (розраховано та складено автором на основі власної методики)

² Вартість робочого часу, який суб'єкти господарювання витрачають при проведенні податкових перевірок ($B_{рч}$), розраховано за формулою

$$B_{рч} = \Pi_i * \bar{C}_i * \bar{T}_i * \frac{\bar{Z} / \bar{\Pi}_{ni}}{\bar{P}D_i},$$

де i – кількість періодів;

Π_i – кількість діючих підприємств у досліджуваній територіальній одиниці в i -му році, од.;

\bar{C}_i – середня чисельність працівників, які відволікалися на перевірку на одному підприємстві в i -му році, осіб;

\bar{T}_i – середня тривалість перевірок на одному підприємстві в i -му році, робочих днів;

$\bar{Z} / \bar{\Pi}_{ni}$ – середньомісячна заробітна плата одного працюючого на підприємстві в i -му році, тис. грн.;

$\bar{P}D_i$ – середня кількість робочих днів у місяці

Починаючи з 2009 р., як видно з рис. 4, частка витрат підприємств Львівської області, зазначених при здійсненні контрольних-перевірочних заходів органами податкового контролю, у їх прибутку характеризувалася тенденцією до зниження. Зокрема, у 2012 р. вона знизилася на 1,05 в.п. порівняно з 2009 р. та становила 0,58%.

Зниження витрат підприємств Львівської області, зазначених при здійсненні податкового контролю, серед іншого, можна пояснити активним використанням електронних сервісів для подання податкової звітності. Це дозволило усунути чималий документообіг, зменшити час та знизити витрати підприємства на дотримання податкового законодавства. Наслідком цього стало зростання частки податкової звітності, поданої в електронному вигляді, у загальній кількості поданої податкової звітності платниками ПДВ у Львівській області у 2012 р. щодо 2010 р. більш ніж у 2,5 рази (рис. 5).

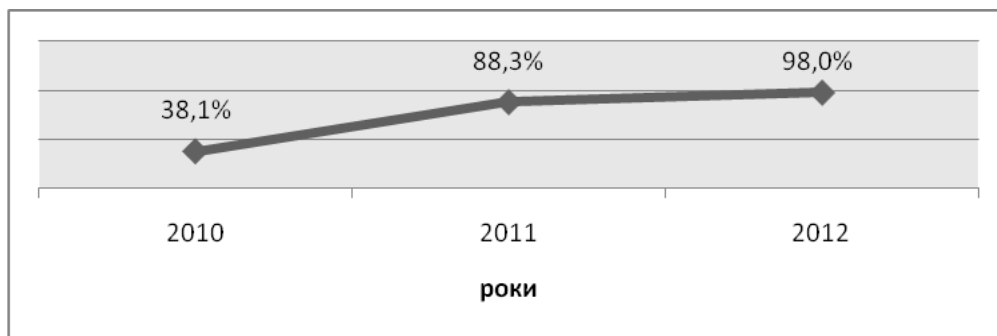

Рис. 5. Динаміка частки податкової звітності, поданої в електронному вигляді, у загальній кількості поданої податкової звітності платниками ПДВ у Львівській області у 2010 – 2012 рр., %

(складено автором на основі джерел [2-7])

До прикладу, порівняно із платниками ПДВ Львівської області, які у 2012 р. 98,0% звітності до податкових органів подавали в електронному вигляді (рис. 5), лише половина платників ПДВ Івано-Франківської області звітували в електронному вигляді, а у 2011 р. – 45,7%. Ураховуючи, що представники бізнесу в розвинутих країнах світу вже роками подають податкову звітність засобами телекомунікаційного зв'язку, вважаємо за необхідне подальше активне використання електронних сервісів для подання звітності й вітчизняними підприємствами. Податкові органи, своєю чергою, повинні забезпечити ефективну діяльність онлайн-ресурсів для подання податкової звітності з використанням високоякісних систем безпеки.

За результатами проведеного аналізу проблемних аспектів податкового контролю підприємств Львівської області автором розроблено такі науково-практичні рекомендації щодо його вдосконалення:

1. Здійснення постійного моніторингу ефективності податкового контролю.
2. Розширення мережі сервісних центрів, надання платникам податків можливості користуватися новими електронними сервісами, зокрема, для подання податкової звітності. Це забезпечить:

- економію робочого часу та власних коштів платників податків;
- оперативну обробку отриманої інформації у податковому органі, автоматичну перевірку поданої звітності на наявність описок, арифметичних та інших помилок;
- конфіденційність інформації;

3. Використання непрямих методів податкового контролю великих платників податків. Насамперед це стосується методу «горизонтального моніторингу», ефективного застосування якого допомогло б мінімізувати втручання у поточну діяльність суб'єктів великого бізнесу, забезпечивши тим самим повноцінне наповнення бюджетів усіх рівнів з одночасним дотриманням балансу прав податкових органів і платників податків.

4. Формування планів-графіків проведення податкових перевірок на основі ефективного ризик-орієнтованого підходу до відбору платників податків для перевірок.

5. Удосконалення системи інформаційної взаємодії податкових органів із суб'єктами господарювання (надання допомоги та консультацій, проведення спеціальних заходів профілактичного спрямування, семінарів із фахових питань), що дозволить підвищити рівень добровільності виконання податкових зобов'язань, скоротити загальну кількість та охоплення підприємств податковими перевітками, зменшити обсяги штрафних санкцій тощо.

Ми вважаємо, що виконання запропонованих заходів (поряд із впорядкуванням податкового законодавства) забезпечить умови для підвищення рівня добровільного виконання вимог податкового законодавства суб'єктами господарювання шляхом зміни пріоритетів контролю із суто фіскального напряму на безпосереднє обслуговування платників податків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жигаленко, О.В. Ефективність податкового контролю в Україні: автореф. дис. ... к.е.н.: 08.00.08 / О.В. Жигаленко. – К., 2009. – 24 с.

2. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової адміністрації у Львівській обл. на 2007 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.

3. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової адміністрації у Львівській обл. на 2008 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.

4. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової адміністрації у Львівській обл. на 2009 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.

5. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової адміністрації у Львівській обл. на 2010 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.

6. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової адміністрації у Львівській обл. на 2011 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.

7. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової адміністрації у Львівській обл. на 2012 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.

8. Мельник, В.М. Вплив адміністрування податків на ефективність функціонування податкової системи / В.М. Мельник // Науковий вісник Національної академії ДПС України, 2005. – № 2 (29). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: – [http://www.asta.edu.ua/vid/nau_visn/2\(29\)Podatki/Melnik.php](http://www.asta.edu.ua/vid/nau_visn/2(29)Podatki/Melnik.php).

9. Федун, І.Л. Особливості реалізації податкового контролю в системі управління державними фінансами / І.Л. Федун. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1105>.

10. Чередніченко, А.П. Податковий контроль в умовах трансформаційної економіки України: монографія / А.П. Чередніченко. – К.: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. – 204 с.

11. Чернякова, Т.М. Показники оцінки ефективності організаційної системи податкових перевірок / Т.М. Чернякова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.taxation.lg.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=77%3A2010-11-04-15-07-35&catid=41%3Ascientific-conference&Itemid=69.

УДК 336.225.3

Лещух Ірина Володимирівна, здобувач. Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів. **Проблемні аспекти та перспективи податкового контролю підприємств Львівської області.** Досліджено проблемні питання податкового контролю підприємств Львівської області. На підставі отриманих результатів запропоновано шляхи розв'язання цих проблем з метою підвищення ефективності податкового контролю, налагодження партнерських взаємовідносин між суб'єктами контрольно-перевірочного процесу.

Ключові слова: контроль, податковий контроль, ефективність податкового контролю.

УДК 336.225.3

Лещух Ирина Владимировна, соискатель. Институт региональных исследований НАН Украины, г. Львов. **Проблемные аспекты и перспективы налогового контроля предприятий Львовской области.** Исследованы проблемные вопросы налогового контроля предприятий Львовской области. На основании полученных результатов предложены пути решения этих проблем с целью повышения эффективности налогового контроля, налаживания партнерских взаимоотношений между субъектами контрольно-проверочного процесса.

Ключевые слова: контроль, налоговый контроль, эффективность налогового контроля.

UDC 336.225.3

Iryna V. Leshchukh, applicant for the PhD degree, Regional Studies Institute, NAS of Ukraine, Lviv. **The problematic aspects and prospects of tax management at enterprises of Lviv Region.** The article presents studies on the problematic aspects of the enterprises tax management in Lviv Region. On the basis of the obtained results ways of solving these problems are offered with the purpose of raising the efficiency of tax management, establishing partnership between the parties of the control and verification process.

Keywords: control, tax management, efficiency of tax management.